

Wilhelm DANCĂ, *Pentru iubirea lui Cristos. Dialoguri despre Biserică, Preoție și Credință*, Sapiientia, Iași 2011, 260 p.

Dacă am risca o definiție a preotului, am putea spune că el este o „interfață”: om printre oameni, cu aceleași bucurii, suferințe și vulnerabilități, participă și la o realitate transcendentă, la care încearcă să-i atragă pe cât mai mulți.

Cartea părintelui Wilhelm Dancă pare să confirme această perspectivă, completând-o cu o dimensiune fundamentală, cea a dialogului: preotul este/ar trebui să fie în continuu dialog cu Dumnezeu, dar și cu cei pe care îi păstorește, ascultând, întrebând, răspunzând, sfătuind.

Pentru iubirea lui Cristos. Dialoguri despre Biserică, Preoție și Credință este o carte de interviuri pe care părintele Dancă le ia sau care i se iau. Altfel spus, întreabă și răspunde, provocându-și totodată cititorul la reflecție, prelungită în alte posibile întrebări și răspunsuri. Prilejuită de sărbătorirea jubileului a 25 de ani de preoție, lucrarea se organizează în jurul a trei mari teme, fundamentale pentru preot, dar și pentru orice creștin: biserica, preoția, credința, subîntinse de dinamismul iubirii lui Cristos, așa după cum afirmă autorul în prefață (p. 7).

Frapează în prima parte, dialoguri despre Biserică, formată din interviuri luate de părintele Wilhelm Dancă, diversitatea interlocutorilor, personalități ecleziastice (ÎPS Ioan Robu, PS Petru Gherghel), dar și laice (acad. Valeriu Cotea, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Tia Șerbănescu, Alexander Baumgarten), abordând probleme legate de viața Bisericii, dar și de viața socială, de provocările majore pe care le propune epoca noastră. Ceea ce confirmă faptul că Biserica suntem noi toți, că preotul nu este străin de frământările timpului său, ci trebuie să fie prezent în viața cetății, amintindu-ne însă să privim mereu către „singurul lucru de trebuință” (cf. Lc 10, 42). Dovadă și a „universalității” vocației sacerdotale: preotul trebuie să se facă „tuturor totul” (I Cor 9, 22) pentru a fi credincios iubirii care nu a venit să judece, ci să mântuiască.

Partea a doua, alcătuită din interviurile la care pr. Wilhelm Dancă răspunde cu diferite prilejuri, cele mai multe legate de jubileul de argint al preoției sale, permite reconstituirea itinerarului unei vieți închinată lui Dumnezeu. Impresionează aici sinceritatea fără ostentație, naturalețea, bucuria trăirii zilnice în fidelitate a vocației în pofida oricăror greutăți. Se degajă o personalitate luminoasă, care știe să vadă în cele mai neînsemnate întâmplări ale vieții mâna Providenței. Citind aceste dialoguri, învățăm de la un om al dialogului să dialogăm și noi cu ceilalți și cu Dumnezeu.

Nu este și aceasta o dimensiune a vocației preoțești?

Mihaela VOICU

Yolanda DREYER, *Institutionalization of Authority and the Naming of Jesus*. Eugene, Oregon: Pickwick Publications, 2012. Pp. xiii + 161. ISBN 978-1-61097-809-5. \$20.74

The concept of “divine name” is to be found at the core of any cultic worship be it iconic or an-iconic. The name of the deity is one way of becoming manifest among the believers, although the thin separation line between the signified (God) and the signifier (God’s name) is sometimes blurred. In spite of its central position, the concept of “divine name” has benefited only of a few works, most of them belonging to the famous *Religionsgeschichtliche Schule* (Gunkel, Bousset, and especially W. Heitmüller’s *Im Namen Jesu: eine sprach- und religionsgeschichtliche Untersuchung zum Neuen Testament, speziell zur altchristlichen Taufe*, 1903), which focus on the ritualistic use of the divine names in biblical and Greco-Roman traditions viewed from a comparative perspective. After the seminal studies of Oskar Grether (*Name und Wort Gottes im Alten Testament*, 1934) and Hans Bietenhard (“ὄνομα”, TDNT, vol. V, 1967), the more recent research works of L. Hartman (*Into the Name of the Lord Jesus: Baptism in the Early Church*, 1992) and A. Ruck-Schröder

(*Der Name Gottes und der Name Jesu*, 1999) investigate farther the ecclesiological and theological implications of the “onoma” concept.

In this area of research dominated by old or new *Religionsgeschichtliche* studies, Yolanda Dreyer, Professor of Practical Theology at the University of Pretoria, suggests a new, social-scientific approach in her latest book – *Institutionalization of Authority and the Naming of Jesus*. From the very beginning (preface) the author warns the reader that in her book “the Jesus tradition is interpreted ideological-critically and socio-politically” (p. vii). Sifted through her epistemological grid, the “divine names” are just honorary titles given to Jesus by his followers especially after his death, because the followers of Jesus acknowledged and expressed his authority by means of naming. The process of attributing honorary titles to Jesus gained momentum after the destruction of the Jerusalem temple by the Romans (70 A.D.) in the period known as “formative Judaism” and “formative Christianity”. Village scribes who conserved the Mosaic legacy (“the great tradition”) and those bound to the wisdom of Jesus (“the little tradition”), came into conflict. In this process names that were used for and by Jesus were infused with the values of the great tradition and gradually became honorary titles (p.viii).

Judging by the tiresome reiteration of her methodological proposal, Dreyer seems to be aware that her reader might be misled by the title and expect a traditional treatment of the name of Jesus. So she warns him on page ix: “In this book the tradition history of the names for Jesus, as well as the function of these names in the plot of the narrative, are explained by means of the post-modern perspective of demystification, the social scientific theory of conflict, and the social theory of institutionalization of charismatic authority. Such an interpretation can be defined as ideological-critical or political exegesis”, and she reminds him again on page x: “this book aims to expose the ideological and political mystification of Jesus concealed in the transmission of the tradition about him. It illustrates the social history of formative Christianity; the diachronic investigation of the evolution of the Jesus traditions; the synchronic investigation which

unfolds the Jesus tradition by focusing on the genre biography; the theory of the institutionalization of charismatic authority and conflict theory for understanding the process of naming Jesus”.

Dreyer develops her socio-political view in the following three chapters: *Naming Jesus – A Matter of Cultural and Political Labelling*; *A Synchronic Test Case: Q and the Synoptic Gospels*; *The institutionalization of Charismatic Authority*. The last chapter: *From Names to Political Titles - Jesus the Son of Man as a Test Case -*, is an application of her theory to a particular honorary title. There are no Conclusions, either because they have been implicitly stated in the hypothesis of the Preface or *quod erat demonstrandum* was considered superfluous by the author. Instead of demonstrating a hypothesis, as it is customary in any scholarly endeavour, Dreyer seems to start with a conclusion that cannot be refuted. A twenty two page bibliography at the end of the book documents the wide range of author’s investigation.

In chapter I: *Naming Jesus – A Matter of Cultural and Political Labelling*, Dreyer defines Christological titles as means to validate Jesus’ authority and vindicate the post-Easter movements. She draws upon the work of Bruce J. Malina and Jerome H. Neyrey, *Calling Jesus Names: The Social Value of Labels in Matthew* (Sonoma, CA: Polebridge Press, 1980) who refer to “naming as labelling”, as a “Christology from the side”, that is how Jesus would have been experienced by his contemporaries rather than how his later followers theologized about his words and deeds. According to Malina, the honorary titles attributed to Jesus are “predicates of value” (*Würdeprädikationen*). Dreyer restates the main objective of her book, namely “to trace the development of the Jesus tradition from an earlier to a later context in terms of the process of the institutionalization of charismatic authority” (p. 4). However, while Malina and Neyrey admit the reception of titles/labels by Jesus even during his life, Dreyer’s position is that the scribes attributed honorary titles to the sage Jesus of Nazareth after his death. In order to explain the social dynamics of attributing the honorary titles, Dreyer is undertaking both a diachronic investigation and a

synchronic description of the Jesus tradition. The synchronic perspective intends to show the various titles function within structural relationships in the gospel narratives. The diachronic one is meant to illustrate the various levels of degree of authority or power attributed to Jesus by means of different titles at certain stages in the history of early Christianity. To prove her hermeneutical stance she considers as witnesses both the Synoptic Gospels and the Sayings Gospel Q, a putatively “written source” or “lost gospel” that marks the transition from the oral tradition to the synoptic gospels.

To further develop her construct on naming Jesus, Dreyer borrows the concept of power from Bengt Holmberg’s *Paul and Power: The structure of Authority in the Primitive Church as Reflected in the Pauline Epistles* (Coniectanea Biblica: New Testament Series 11. Lund: Gleerup, 1978). Holmberg’s book outlines the role of power in the process of legitimating of authority.

As for the expression “institutionalization of authority”, she borrows it from the “institutional authorization” of Anthony C. Thiselton, *New Horizons in Hermeneutics: The Theory and Practice of Transforming Biblical Reading* (London: Harper Collins, 1992) and changes the morphological status of its compound terms, although her method is social-scientific rather than literary theoretical.

Holmberg’s work is the backbone of Dreyer’s argumentation. He describes the village administration in the first-century Galilee, modelled after the Egyptian system, as advanced agrarian. His main thesis is that the phenomenon of names used as honourable titles in the Egyptian bureaucratic tradition was brought to Palestine by the Ptolemies and became a writing technique among the scribes, who enjoyed a certain prestige and power as a retainer class which mediated between the ordinary people and the upper classes. Their function was to enable those in power to maintain their control even with the help of the Sanhedrin. This lasted until Nero came to power (57 A.D.) and the whole administrative system was changed. From the time of Jesus until 70 A.D., when the Sanhedrin

becomes just a scribal council, the struggle for supremacy between the scribes of the ruling class and those of lesser nobility escalated.

On the basis of Holmberg's theory and John S. Kloppenborg's *Excavating Q: The History and the Setting of the Sayings Gospel* (Minneapolis: Fortress, 200) Dreyer argues that the Q tradition originated in Galilee, within the context of scribal activity, for whose demystification uses conflict theory. Village scribes who conserved the Mosaic legacy ("the great tradition") and those bound by the wisdom of Jesus ("the little tradition") came into conflict. In this process names that were used for and by Jesus were infused with the values of the great tradition and gradually became honorary titles. Because of this history, the titles could be used either to enhance Jesus' wisdom or as instruments of power. Here Dreyer's expresses her frustration towards the attempts to study the phenomenon of exploitation since the voices of the oppressed were silenced and therefore there's no material to study (p.11). In doing this she displays a post colonial bias in her judgment that sometimes amounts to a Marxist frustration which may explain why the "divine name" in her study is devoid of "divine".

Dreyer contends that New Testament authors used symbols of power and authority to legitimize new structures of power, analogous to existing power structures in society. They acknowledged and expressed Jesus' authority by means of naming. These names developed into titles when the post-Ester followers of Jesus allocated power to him: "My argument is that the allocation of 'power' to Jesus was in effect an attempt to affirm the self-respect, authority and powers of the leaders and scribes of the earliest Jesus groups" (p.13).

Chapter II, *A Synchronic Test Case: Q and the Synoptic Gospels*, aims to describe and explain from a synchronic perspective the relationship between the names of Jesus as worked out in the Sayings Gospel Q and the synoptic gospels. She writes that the transmission from oral tradition to written evidence did not take place without deliberate ideological interventions by the transmitters and copyists. At an early stage of the evolution of Jesus tradition his sayings were clustered together and the

process of clustering was actively controlled. Clusters were expanded and narrative contexts were created in order to convey a particular point of view. She adopts the “rules of written” evidence provided by the Jesus seminar’s R.W. Funk and R.W. Hoover: *The Five Gospels: The search for the Authentic Words of Jesus* (New York: Macmillan, 1997). These rules are: clustering and contexting, revision and commentary, false attribution, difficult sayings and christianizing Jesus. These rules Dreyer backs up with the assumptions of Kloppenborg who sees three strata in the formation of Q: the formative stratum (Q1), the redactional work (Q2) and the eschatological stratum Q3. While the Christological title Son of Man appears in Q2, the Son of God is found only in Q3. Unlike the rabbi, who was a mixture of scribe and priest, the “charismatic sage”, which Dreyer thinks is a more appropriate title for Jesus, came into conflict with the Galilean village administration and the Jerusalem administration.

She proceeds with her investigation on Jesus’ names in Q and the synoptic gospels. Thus, in Q Jesus he’s not yet a messianic figure but he is a judge with a mission. He was elevated from a wisdom sage to the authoritative Son of Man who conquered death and was vindicated as the “Mightier One”. This is seen as an ideological point of view and a product of the institutionalization of charismatic authority (p. 45). The Gospel of Mark shows a High Christology in the naming of Jesus as “the Holy One of God” (Mark 1:24). For Mark the Messiah is at the same time the Son of God. In the Gospel of Matthew the eschatological rule of God has come near in the person of God’s Son, Jesus who is Emmanuel (Mat 1:23). Dreyer notices that Matthew attaches signification to the name “Jesus”, therefore he doesn’t allow the name to be used by everyone merely as a common appellation for Jesus (p. 61). Dreyer underlines the presence of the title Son of Man in Q, Mark and Matthew. Regarding Q however, Dreyer subscribes to other “demystifiers” when she claims that the title Son of Man refers back to Jesus’ use of “son of man” in its generic form to indicate humanity in general.

The objective of chapter III, *The institutionalization of Charismatic Authority*, is to continue the discussion on demystification by viewing it from the perspective of the sociological process of the development from authority to power. After a definition of the terms *dominium*, *potestas*, *auctoritas* and *imperium* follows a broad investigation of authority in the ancient Middle-East, ancient Israel, the Hellenistic period and early Christianity. She adopts Max Weber's taxonomy concerning the authority (traditionalist, charismatic, legal) and concludes that Jesus' lordship did not manifest itself in *potestas* (legal, formal leadership) but in *auctoritas* (informal leadership) on the basis of his supernatural gifts. The honorific titles, among the most used was Kyrios, were taken from their environment and transferred to Jesus. Matthew's naming of Jesus as Messiah, e.g., is such an elevation from authority to power as *potestas*. But power can also indicate inequality, in which case conflict can be expected, concludes Dreyer making the reader wondering if she's not actually referring to the "class warfare".

She annoyingly reminds the reader that the development process from a charismatic group to a body organised as a church is called by Holmberg *the institutionalization of charismatic authority* (p. 95). Thus the ordinary adherents become paying members in an organization, the message develops into dogma and law, the staff into paid hierarchy. The group that depended totally on the leader and lived in a spontaneous community life with him now had to become ideologically, socially and economically independent (p. 95). Gradually it develops its own social system with its own customs, rituals, doctrine, tradition and order that monopolizes the access to charisma. The transformation, articulation and codification of the founder's ideals are part and parcel of the process of institutionalization of rites and ceremonies. This, believes Dreyer, is what happened to the Jesus faction in Jerusalem after his death. Other early Christian communities in Antioch and Damascus remained dependent of Jerusalem due to *the institutionalization of its charismatic authority*. The leading positions of the Jesus faction in Jerusalem resulted in conflict with both the Temple

officials and with other early Jesus movements. Conflict is expressed by means of harmful epithets, derogatory names and negative labels against outsiders, and honourable titles, laudatory names and positive labels for acclaimed insiders (p. 102).

The last chapter (IV), *From Names to Political Titles: Jesus the Son of Man as a Test Case*, applies the conflict and the social theory of the institutionalization of charismatic authority to Jesus' most used title to describe himself – the Son of Man. Jesus came into conflict with both the religious and the political systems, so the “itinerant sage” was executed as “the king of the Jews”, an account which is typical for Q – the stage of “historical Jesus”. Afterwards the ethic of the movement changed from radical to a more moderate one. The “resurrection faith” of Jesus' followers served as legitimating of his authority and influenced the development of “kerygmatic Jesus” who plays the main role in the synoptic gospels. Dreyer considers Mark to have been the first writer to develop such a “kerygmatic narrative”. The claim of having seen the resurrected Jesus gave people the right to important positions in the earliest cultic community of Jesus followers. At the same time they attributed him honorary titles that were not always in accordance with the sayings and deeds of Jesus.

Among these honorary titles there's Son of Man, which denotes a triumphant apocalyptic figure who is expected to inaugurate the kingdom of God. Seen from a diachronic perspective the use of this title indicates an ideological conflict between the “great tradition” and “the little tradition”. The synchronic perspective instead indicates a conflict between Jesus' understanding of God and that of his followers. While G. Vermes and A. Collins, argue that Jesus used the expression “son of man” (Mark 2:10) not in a titular way but generically, meaning humankind, other scholars (Fitzmyer, Casey) see this as a titular use of “Son of Man” (p.125). Dreyer agrees to the later in what she calls an example of *the institutionalization of charismatic authority* (p. 128). Jesus as wisdom teacher subverted conventional wisdom by taking the power to forgive sins from the priests and giving this authority to any person. Summarizing, the expression

should be understood in the context of the “little tradition” which was reinterpreted in terms of the “great tradition” in a titular way.

There are some errors that a scholar of early Christianity or Second Temple Judaism would have surely avoided. For example, on page 21 the author claims that the Pharisees depicted in the gospels as a group only came onto the scene in Galilee after the destruction of the temple in 70 A.D. Actually the Pharisees, to whom Paul and Gamaliel belonged, were a political party, a social movement, and a school of thought among *Jews* during the *Second Temple period* beginning under the *Hasmonean* dynasty (140–37 B.C.). Their prominence after 70 A.D. as basis for the rabbinic Judaism is mainly due to the gradual extinction of the rival sect of Sadducees. She also relies too much on the “Sayings Gospel Q” to prove her point completely overlooking the hypothetical nature of Kloppenborg’s theory, still a matter of scholarly debate, which must be taken *cum grano salis*.

What seemed most troubling in her work is the absence of any “spirit” from the “letters” of a Practical Theologian like her, which may be perfectly acceptable for a social scientist. Seen from this socio-political perspective, her book is a valuable insight in the life of first century Judea and social-scientific proposal on naming Jesus. For Dreyer, the foundation of The Church and the emergence of Christianity as a universal religion is not related to the “resurrection faith” (a spurious claim) or to the Holy Spirit, but simply denotes a political-ideological “class warfare” reflected in the attribution of honorary titles to Jesus. It makes one wonder why then Christianity has been living for the last two thousand years and not collapsed like any other “ideology”.

Drd. Octavian Florescu

Dănuț Doboș (coordonator), *Catolicii din Buzău – Istorie și credință*, Editura ARCB, București 2010.

Cartea cu titlul „Catolicii din Buzău. Istorie și credință” a apărut la Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice București, în anul 2010, sub egida Centrului „Biserica și istoria” de pe lângă Arhiepiscopia Romano-Catolică București, sub coordonarea pr. Dănuț Doboș. Lucrarea se înscrie în seria de monografii ale comunităților catolice din Arhidieceza de București, alături de alte titluri cum ar fi: Parohia „Sfântul Anton de Padova” București (Colentina) – File de istorie (2012), Biserici catolice din Dobrogea (2010), Cioplea – două veacuri de istorie (2007) ș. a.

Cartea este structurată în nouă capitole precedate de un *Cuvânt înainte* al Înalț Preasfințitului dr. Ioan Robu. Aici sunt menționați cei mai importanți preoți parohi care au slujit comunitatea, precum și atitudinea celor care au contribuit la scrierea de pagini de istorie emoționantă, credincioșii parohiei, caracterizați de câteva trăsături „precum stăruința, tenacitatea, dorința de a fi buni creștini, atașamentul față de păstori care îi slujesc și năzuința de a face parte din viața Bisericii noastre locale” (p. 8).

Primul capitol, scris de către preotul paroh al comunității, Pavel Butnariu, reamintește contextul în care a fost publicată cartea, sărbătorirea a unui veac „de la fondarea structurilor parohiale [din Buzău]” (p. 7) așa cum amintea Înalț Preasfințitul dr. Ioan Robu în deschiderea lucrării. Tot aici sunt prezentate succint câteva elemente importante ale vieții comunitare, tipografia, oratoriul, capela mortuară și cimitirul catolic. De asemenea sunt elogiate personalitățile comunității, preoți, persoane consacrate, dar și laici prin câteva cuvinte deosebite: „Fiecare botezat al acestei parohii a scris într-un fel sau altul istoria Bisericii, uneori chiar cu sânge, iar noi suntem încă o pagină vie a acestei lucrări” (p. 11).

Al doilea capitol este semnat de regretatul Pr. Iosif Gabor, autor al multor pagini de istorie a Bisericii locale. Aici sunt prezentate poziționarea geografică, explicația toponimului, câteva informații referitoare la prezența

unor catolici în zona Buzăului, o scurtă relatare a martiriului Sfântului Sava Gotul, care a activat în această zonă, precum și prima menționare documentară a localității, anul 1431, și, cel mai important, prima menționare documentară a catolicilor din Buzău: relatarea trimisă de arhiepiscopul misionar Vitus Pilutius către Congregația *De Propaganda Fide*, descriind situația catolicilor de aici din jurul anului 1687 (p. 17). Tot aici este oferită și o informație referitoare la dorința episcopului Anton-Iosif Pluym de a înființa la Buzău o parohie (serviciile religioase erau asigurate de preoții parohi de la Ploiești).

Al treilea capitol, redactat de către Dr. Dănuț Doboș și drd. Sebastian Doboș este o continuare a prezentării făcută de Pr. Iosif Gabor, începând cu înființarea parohiei din anul 1897. Sunt relatate principalele evenimente legate de funcționarea parohiei, prezentându-se activitatea fiecărui preot paroh, precum și eforturile depuse de comunitate pentru construirea unei biserici și a unei școli primare de băieți.

Următoarele trei capitole aparțin dr. Dănuț Doboș. Primul dintre ele prezintă succint preoții parohi, de la Pr. Anton Durcovici (1914), până la Pr. Pavel Butnariu (2010).

Capitolul al cincilea este consacrat activității membrilor Comitetului Comunității Catolice din Buzău, care s-a preocupat la început de strângerea fondurilor necesare construirii unei biserici, apoi a unei case parohiale, pentru ca mai târziu să se concentreze asupra strângerii de fonduri pentru reparațiile acestor clădiri. Este de reținut și demersul comitetului pentru trimiterea unui preot paroh la Buzău (p. 139).

Capitolul al șaselea este rezervat tipografiei de aici. Sunt menționate data înființării unui centru de multiplicare (1978) care a slujit tuturor comunităților din dieceză până la sosirea unei prime instalații de tipărit, adusă de la Viena, pentru ca abia în anul 1986 să fie primită actuala mașină de tipărit, iar în 1988 să fie primită și autorizația de tipărire de la Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

Al șaptelea capitol este de fapt o mărturie a Monseniorului Luigi Vittorio Blasutti, originar din Buzău, despre această comunitate. Sunt

câteva pagini emoționante, pe care Monseniorul le evocă, referitoare la copilăria domniei sale, la enoriași, la preoți, dar și la biserică: „Nu pot uita mica biserică. Era frumoasă și intimă, biserica copilăriei mele, unde am primit primele taine: Botezul, Prima sfântă Împărtășanie, sfântul Mir, și unde am celebrat apoi prima mea sfântă Liturghie.” (p. 149).

Cel de-al optulea capitol, redactat de Pr. Pavel Butnariu, redă momente cruciale ale comunității din Buzău, plecând de la necesitatea de extindere a lăcașului de cult, la înființarea unui Oratoriu pentru copiii și tinerii din localitate, până la activitatea tipografului Gheorghe Bulai și a Surorilor Preasfintei Inimi a lui Isus. Sunt menționate Cimitirul catolic și capela de aici, precum și Capela catolică din Râmnicu-Sărat, anexă a parohiei de Buzău, devenită ulterior de sine stătătoare, Parohia din Nehoiu, preluată din 2000 de frații capucini. De asemenea sunt elogiați preoții Gheorghe Horvath, Cristian Buga, Daniel Gălățeanu, seminaristul Gabriel-Cristian Anghel, fratele Daniel Cosmin Constantin, fratele Iosif Ilieș, sora Florica Dragomir, sora Carmen Petcu, sora Maria Ester (Mihaela Mocanu) și sora Marcela Kraiewski, toți originari din Buzău.

Ultimul capitol, semnat de Profesor universitar dr. Tereza Sinigalia, este o prezentare a unor aspecte tehnice legate de arhitectura bisericii, așa cum a fost ea înzestrată după extinderea ei de către Pr. Pavel Butnariu. Autorul acestui capitol observa faptul că din vechile vitralii ce decorau biserica se mai păstrează unul singur întreg, cel al Sf. Anton de Padova, și o porțiune dintr-unul care a fost donat de către arhiepiscopul Raymund Netzhammer, considerat ctitor alături de Pr. Anton Durcovici. De asemenea este interesant faptul că biserica, resfințită în 2005, este decorată foarte simplu cu elemente de vitraliu și de sculptură.

Lucrarea de față se înscrie, ca și celelalte apariții din colecția *Monografii* editată de Arhiepiscopia Romano-Catolică București, în efortul de a oferi un model elocvent de prezentare a informațiilor referitoare la o comunitate de creștini catolici din România. Totuși, așa cum spunea și Pr. Pavel Butnariu în primul capitol, „poate fi oricând completată și îmbunătățită cu noi documente istorice...” (p. 11).

Lucrarea oferă informații esențiale fără a se pierde în detalii neinteresante, surprinde ceea ce este important, atât pentru un enoriaș al comunității din Buzău, cât și pentru unul din altă parohie, interesat de a afla câte ceva despre creștinii catolici de aici, beneficiind și de ilustrații bine poziționate în structura textului. Ar fi fost poate de dorit mai multe poze-document și prezentarea unor anexe mai bogate în informații ce pot interesa pe unii cititori.

Este impresionant capitolul-memorial al Monseniorului Luigi Vittorio Blasutti, care, cu naturalețe și simplitate, vorbește despre o experiență dificilă, cea a trecerii prin perioada comunistă.

Ar fi de dorit ca aceste tipuri de mărturii să ajungă sub ochii copiilor și tinerilor care nu știu și nici nu înțeleg aceste vremuri de restriște, pentru că bine știm că viitorul trebuie să se folosească din plin de erorile trecutului pentru a nu le repeta. De asemenea copiii și tinerii de astăzi, care sunt văduviți de existența unor modele morale și umane reale, ar putea găsi în astfel de pagini sursa lor de inspirație, de rezistență în fața ispitelor societății noastre consumiste, nihiliste și atee.

Laurențiu Costin DUMITRU

Ian Ker, *John Henry Newman; A Biography*, Oxford University Press, Oxford 2009, 772p, \$37.38, ISBN 978-0-19-956910-6.

Ian Ker, profesor de teologie la Universitatea din Oxford, a scris peste douăzeci de lucrări despre Newman. Biografia lui Newman este de o importanță covârșitoare pentru cercetătorul în domeniul teologiei care dorește să surprindă diverse teme teologice pe care Cardinalul Newman le-a aprofundat, deoarece multe din acestea au fost dezvoltate ca urmare a unei conjuncturi din viața gânditorului, iar pentru a-i înțelege în mod corect gândirea, trebuie să urmărim circumstanțele vieții sale. Tocmai acest lucru îl face cu multă exactitate Ian Ker, prezentând alternativ evoluția vieții și gândirii lui Newman.

Putem afirma că în această biografie, Ian Ker dorește să redea cu acuratețe întreaga viață a Cardinalului Newman, atât ca om, cât și ca gânditor și scriitor. Caracterul lui Newman, marcat de complexitate și contrast, poate fi ușor reprezentat prin multitudinea documentelor citate de autor.

Scopul acestei biografii monumentale este descris în prefața cărții: „Am încercat să scriu o carte care să fie atât o descriere rezonabilă a întregii vieți, cât și o biografie intelectuală și literară” (p. vii)

Originalitatea lucrării constă în aceea că depășește „statutul clasic” al unei biografii, prezent la alți autori: Wilfrid Ward – *The Life of John Henry Cardinal Newman* (1912), sau Meriol Trevor care a scris atât *The Pillar of The Cloud* (1962), cât și *Newman: Light in Winter* (1963). Spre deosebire de alte biografii recente, cum ar fi cea a fratelui Juan R. Velez *Passion for Truth: The Life of John Henry Newman* (2011), care vizează să exprime într-un stil accesibil viața și gândirea lui Newman, Ian Ker adoptă o ținută literară și academică mult mai înaltă. Stilul nou și academic al biografiei constă în prezentarea alternativă și progresivă atât a vieții și a gândirii lui Newman, cât și a relaționării cu liderii religioși din vremea sa. Numărul mare de documente pe care autorul le are la îndemână, precizia cu care sunt citate și descrierea contextelor subliniază specificul acestei biografii.

Autorul prezintă activitatea publicistică a Cardinalului Newman, precum și impactul pe care lucrările sale l-a avut. De la detalii autobiografice, până la idei teologice și filosofice esențiale, autorul redă cu mare minuțiozitate detalii despre viața și opera lui J. H. Newman. Este dezvoltată în mod amănunțit și acea „Via Media” pe care marele gânditor o susține. Evidențierea minusurilor atât la protestanți cât și la catolici precum și dezvoltarea marilor doctrine creștine (credința, justificarea etc.) într-o manieră inedită fac din Newman, după cum se exprimă autorul, „un pionier clasic al teologiei ecumenice” (p. 157).

Marile îndoieli ale Cardinalului Newman cu privire la adevărata identitate a Bisericii Anglicane încep să se contureze încă din 1839; Ker le acordă un capitol întreg, enumerându-le. Nu după mult timp apare și

„criza”, adevărata tensiune din viața lui Newman atunci când își exprimă incertitudinea față de Biserica Angliei și, în același timp, posibilul atașament față de Biserica Catolică. Este redată minuțios corespondența lui cu diverși lideri religioși pe tema neajunsurilor din Biserica Anglicană. Aflându-se într-o adevărată criză privitoare la identitatea ecleziastică, Newman anticipează atașamentul față de Biserica Catolică deși la început afirmă: „În prezent nu simt chemarea să merg la Biserica Romei; dar nu sunt sigur că nu o voi avea într-o zi” (p. 236).

Prin prezentarea cuvântărilor ținute la Oxford, autorul înfățișează gândirea teologico-filosofică a lui Newman. În lucrări de referință precum: „*Grammar of Ascent*” sau „*Development of Christian Doctrine*” pot fi descoperite profunzimea teologică precum și temele teologice dezbătute: credința, rațiunea, raportul dintre acestea etc. Ian Ker alocă un capitol întreg „evoluției” sau „dezvoltării” doctrinei, aspect foarte important în gândirea sa. Astfel acea „continuitate a doctrinei” creștine este dezbătută cu mult interes în capitolul „Development”.

Odată cu convertirea la catolicism, convertire care a fost mai mult decât un simplu exercițiu intelectual, este evidențiată într-un nou capitol, mutarea Cardinalului Newman de la Oxford la Roma. Aici este primit în Biserica Catolică și, nu după mult timp, se vorbește despre o posibilă „hirotonire ca preot”. Autorul nu ezită să accentueze momentul surprinzător în care Newman experimentează „Prezența Reală” în Biserica Catolică: „Nu am știut niciodată ce este închinarea ca fapt obiectiv, până nu am intrat în Biserica Catolică”. Bineînțeles că întâlnirea lui Newman cu Papa Pius al IX-lea nu a întârziat. Newman a inițiat o serie de discursuri în care este subliniată ideea necesității de a fi în Biserica Catolică pentru a fi mântuit: „Mântuirea poate fi găsită doar în Biserica Catolică, deoarece ea aduce un remediu universal pentru o boală universală, care este păcatul” (p. 342). În ciuda tuturor controverselor de ordin ecleziastic, teologic etc. în care este implicat, Newman devine un adevărat apologet al Bisericii Catolice, susținând că doar catolicismul este religia adevărată.

Ian Ker se oprește și asupra segmentului vieții academice a Cardinalului Newman. Pe 15 aprilie 1851 Arhiepiscopul Paul Cullen de Armagh îl consultă pe Newman în vederea numirii la conducerea Noii Universități din Irlanda, rugându-l totodată să prezinte câteva discursuri. Deși a dovedit o reticență vizibilă la început, în mintea lui Newman s-a conturat *Ideea de Universitate*: „Va fi Universitatea Catolică de limbă engleză pentru lumea de pe întregul pământ”. Așadar, împreună cu Cullen, este fundamentată ideea unei educații de ordin religios în Irlanda. Prelegerile lui Newman au ca temă principală „relația dintre religie, literatură și știință”. După cum bine precizează Ian Ker, „tratarea subiectului care vizează relația dintre religie și știință constituie contribuția sa semnificativă și valoroasă la soluția care devenea una dintre cele mai critice probleme pentru credința religioasă în secolul al XIX-lea” (p. 395). Pe data de 18 Mai 1854, Newman este recunoscut în mod formal ca rector al Universității din Irlanda, aceasta fiind în mod oficial deschisă pe 3 Noiembrie în același an.

Autorului nu-i scapă din vedere interesul Cardinalului Newman pentru laici, prezent în mod special în faimosul articol „*On Consulting the Faithful in Matters of Doctrine*”, deși această nouă orientare a atras diverse critici. Alte teme importante discutate spre sfârșitul cărții sunt: justificarea credinței religioase și infailibilitatea papală. Cu privire la prima, Newman este conștient de inclinația Bisericii spre credința bazată pe rațiune, iar în eseul filosofic *Grammar to Assent* descrie cel mai bine justificarea rațională a credinței religioase. Cât despre infailibilitatea papală, Newman a crezut în acest adevăr dogmatic, dar s-a opus declarării lui oficiale, argumentând că Biserica nu era pregătită pentru acest moment.

Biografia lui Newman scrisă de Ian Ker nu este o simplă înșiruire de evenimente din viața Cardinalului, ci mai degrabă o cronică a gândirii și operei sale. Foarte mult spațiu este acordat controverselor suscitade de scrierile și prelegerile sale. Convertirea la catolicism, ideea sa de Universitate, din care a decurs apariția Universității Catolice din Irlanda, scrierea *Apologia Pro Vita Sua*, care i-a adus acuzația de nesinceritate în

convertirea sa la catolicism, toate acestea sunt surprinse și redată cu minuțiozitate într-un mod cronologic.

În acest volum, Ian Ker accentuează complexitatea caracterului lui Newman și gama largă de realizări ca scriitor, lider religios, care a anticipat spiritul Conciliului al II-lea de la Vatican și mișcarea ecumenică modernă, dar și ca gânditor creștin universal, a cărui influență transcende cultura și timpul său.

Vasile BOȘTIOG

Ofelia Miloș, *Relațiile Statului Român cu Sfântul Scaun. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, București, Editura Expert, 2010, 183 p.

Lucrarea prezentată de Ofelia Miloș în cadrul Școlii Doctorale a Facultății Babeș-Bolyai din Cluj, este publicată în 2010 și reprezintă un reper academic în domeniul istoric și al începuturilor relațiilor diplomatice ale proaspătului Stat Român. Bazată pe arhive și documente inedite, cercetarea implică o rescriere a unei istorii insuficient aprofundate, fiind singura lucrare până în prezent care abordează tratativele diplomatice dintre cele două state în perioada secolului XIX.

Structura lucrării evocă în cinci capitole istoria unor demersuri diplomatice, de la forma lor incipientă de inițiere a unor discuții post-pașoptiste, până la concretizarea unor tratative la nivel oficial între Sfântul Scaun și Statul Român. Autoarea alege ca punct de pornire a cercetării sale anii 1850, marcând începutul și idealurile domniei lui Al. Ioan Cuza, pe fondul activității misionare a Congregației Propaganda Fide (Capitolul I). Lucrarea abordează apoi două mari direcții în funcție de organizarea administrativă din acea vreme, analizând evoluția misionarismului catolic în Moldova (Capitolul II) și respectiv Valahia (Capitolul III). Ultimul capitol îl introduce pe Carol I ca precursor al posibilului Concordat din 1927, urmând apoi Concluziile și o bibliografie bogată.

Demersul autoarei se încadrează într-o temă academică abordată și de alți autori: PS Cornel Damian, Episcop Auxiliar de București și Vicar General și-a consacrat lucrarea de doctorat temei Concordatului, Ioana Raiciu a publicat în 2009 o lucrare pe tema imaginii Vaticanului în opinia publică românească în perioada interbelică, Sergiu Grossu, Cristian Vasile și Ovidiu Bozgan sunt doar câteva nume care au publicat lucrări despre relațiile Sfântului Scaun cu Biserica Catolică din România comunistă. De remarcat este faptul că Ofelia Miloș se apleacă asupra unei perioade mai îndepărtate, începând cercetarea de la 1850, ceea ce constituie și ineditul lucrării. Mediul academic și nu numai, necesită imperios un studiu care să racordeze începuturile acestor relații diplomatice la evoluția și realitățile actuale ale diplomației românești.

Cercetarea – încadrată istoric și comentată politic – își propune să evidențieze existența unui „program (catolic) ce se va adapta pe parcursul veacurilor factorilor geostrategici purtători majori ai ideologiei și doctrinei catolice” (p. 7). Expresii precum *ofensiva catolică în Est* (p. 7), *supremație discreționară* (p. 9), *prozelitism* (p. 15, 28), *proces de expansiune* (p. 35), *teoria expansiunii deterministe* (p. 60), *invazie ideologică* (p. 93), *ofensiva catolicizării* (p. 175), și altele care se regăsesc pe parcursul cărții vor să completeze această imagine politică și geostrategică a Sfântului Scaun, sugerând o imagine negativă asupra prezenței Bisericii Catolice în Est. Sursele și izvoarele, de altfel inedite și valoroase, nu demonstrează direct acest *Program*, ci scot la iveală doar intenții, recomandări, corespondențe între oficialii vremii.

Observăm pe cale de consecință prezentarea unei perspective – hai să-i spunem, subiective, contrazisă de documente. Ipoteza unei astfel de „politici de expansiune” pusă la cale minuțios – conform opiniilor autoarei, de către Vatican, se contrazice cu înseși afirmațiile din lucrare conform cărora „Țările Române din secolul XIX sunt inițiatoarele primelor încercări de contact cu Sfântul Scaun” (p. 11). De asemenea, la p. 28 se afirmă că Al.Ioan Cuza a încercat inițierea unui contact cu Sfântul Scaun cu scopul de a se semna un Concordat cu Roma. Ideea se reia mai clar la p. 32-33, 38.

La p. 41 se evocă nevoia acută a Prințului Cuza de semnare a unui Concordat, idee reluată și la p. 45-46, apoi dorința Guvernului de a intra în relații cu Sfântul Scaun în timpul domniei lui Carol I (p. 142), idee menționată și la p. 151.

Misionarismul catolic (controlat în Est prin Propaganda Fide care ocupă un spațiu generos în carte) este acceptat ca formă de reprezentare diplomatică și confundat pe alocuri cu mișcări ce par a fi strict politice. Era de dorit evitarea confuziei asupra termenilor și fenomenelor, acestea având mai ales caracter teologic, confesional – perspectivă ce lipsește cu desăvârșire în comentariile Ofeliei Miloș.

Capitolul I al cărții vrea să evoce lipsa de identitate social-religioasă specifică secolului al XIX-lea, pe fondul istoric tulbure al construirii națiunilor. Enciclica Papei Pius al IX-lea din 1848 – *In Suprema Petri Apostolici Sede*, este, după părerea autoarei, programul de expansiune al Bisericii Catolice în Orient, cu scopul de a se construi o biserică unică, nu prin unirea cu Biserica Ortodoxă, ci prin catolicizarea teritoriilor ortodoxe (p. 14). Misionarismul inițiat pe cale de consecință în teritoriile române este numit astfel *prozelitism*, *program politic* și confundat în esența sa cu o mișcare ale cărei scopuri depășesc sfera confesională.

Este evocată de asemenea activitatea Mons. Angelo Parsi (în Valahia) care avea ca obiectiv reconstruirea casei episcopale din București și crearea de școli catolice. Catolicii au înțeles atunci că singura modalitate de educare a populației în spirit creștin este implicarea în construcția de instituții de învățământ și stabilirea ierarhiei autohtone. În Moldova, Mons. Antonio de Stefano se preocupă de aceleași aspecte, încercând obținerea, pe lângă Mihail Kogălniceanu, a dreptului de vot pentru catolici și formarea clerului local (p. 26-27).

Domnia lui Alexandru Ioan Cuza începe cu inițiativele sale de a crea o acțiune diplomatică a României în străinătate (p. 30-31). Relațiile cu Biserica Catolică sunt puse pe seama dorinței autorităților de la București de a se detașa de influența protectoratului austriac și de a realiza o apropiere de Occident. Cu toate acestea Vaticanul refuză semnarea unui

Concordat cu o țară ne-catolică și amână tratativele pentru o perioadă mai favorabilă (p. 34), idee reluată la p. 42.

Ultima parte a primului capitol prezintă Congregația Propaganda Fide ca un “Institut de sondaje și statistică publică, creierul operațiunii de expansiune în Est” (p. 35). Sunt prezentate corespondențe ale clericilor cu oameni de stat, încercări de stabilire și întărire a unor relații prin acceptarea realității din teren și a nevoilor catolicilor din teritoriu de a beneficia de educație, sacramente, preoți, instituții autonome și drepturi.

Capitolele II și III se preocupă de misionarismul din Moldova și respectiv Valahia, cu diferențele impuse de fiecare teritoriu în parte. Valahia era o zonă cu standarde de educație și sociale mai avansate, Moldova număra pe de altă parte mai mulți catolici decât zona de sud. Fiecare teritoriu era în grija unui Vizitator Apostolic, care încerca o relație cât mai favorabilă cu autoritățile domnești, cu Propaganda Fide căreia îi transmiteau stadiul misiunilor și bineînțeles, cu Sfântul Scaun.

Autoarea insistă asupra faptului că misionarismul catolic a adus un plus de valoare în economia și cultura Moldovei, lucru care a atras populația simplă. Astfel, în opinia ei, nu religia catolică a reușit să convingă suflete, ci tentația bunăstării cu care se afișau misionarii Sfântului Scaun în teritoriile române (p. 50, apoi p. 87). Sunt abordate istoric și cronologic perioadele de vicariat ale episcopilor vizitatori, până la înființarea Episcopiiilor de Iași (1884) și București (1883), construirea de seminarii și școli, discuțiile privind legea cultelor din România.

Enciclica *Rerum Novarum* (1891) și pontificatul lui Leon al XIII-lea sunt considerate un moment de reală apropiere față de Bisericile din Est. Papalitatea își fixează atunci obiective clare pentru care va lupta: căsătoriile mixte, educația, sacramentele, jurisdicția sunt doar câteva dintre direcțiile majore (p. 93).

Ultimul capitol, a patrulea – tratează perioada domniei lui Carol I și proiectele preliminare pentru Concordat. Negocierile se purtau pe axa București – Vatican – Viena, iar regele se folosea de dubla sa imagine: aceea a unui rege catolic, într-o țară ortodoxă. Pe de o parte respecta și

slujea religia țării în care fusese ales, pe de altă parte rămânea fidel confesiunii sale originare. Aceasta îl puna într-o situație delicată față de guvernul și camerele din România. Se spunea chiar că este inoportună aducerea subiectului Concordatului pe agenda politică a vremii (p. 150-151).

Această perioadă a domniei lui Carol I era îndeajuns de tulbure pe plan intern, pentru ca tema relațiilor cu Sfântul Scaun să sufere o tergiversare greu de explicat prelaților catolici din Vest. Din cauza posibilei opoziții din parlament, s-a amânat spre exemplu trimiterea unui oficial diplomat la Vatican, regele Carol riscând chiar acuzația de *subiectivism catolic* (p. 153) din partea oamenilor politici de la București. Un alt episod controversat al istoriei interne este cel al articolului 82 din Constituția regatului, care stipula ca urmașii familiei regale să fie botezați în religia ortodoxă. Carol nu a putut evita acest lucru, imaginea sa în exterior ca garant al Bisericii Catolice în Est fiind pusă la încercare.

Concluzia la care ajunge Ofelia Miloș este: “Sfântul Scaun a realizat faptul că proiectul discret de a transforma România dintr-o țară ortodoxă într-una catolică a eșuat aproape definitiv” (p. 168). Mai departe autoarea consideră că planul-program de catolicizare face parte dintr-un ideal mai vechi al Sfântului Scaun de convertire a întregii Europe (p. 176). O perspectivă pe care o propune autoarea sub formă de întrebare ipotetică spre finalul lucrării, este un exercițiu de imaginație pertinent: cât de „central” s-ar fi plasat România în ecuația puterilor europene dacă proiectul idealist al lui Al. Ioan Cuza ar fi fost funcțional? Cum ne-am fi plasat dacă România devenea un partener în diplomația cu Vaticanul când regele catolic Carol I își propusese să lege această relație strâns și iremediabil? Sunt întrebări la care lucrarea de față nu răspunde, dar lasă loc cercetărilor viitoare.

Ofelia Miloș oferă spațiului academic și științific o lucrare bazată pe arhive care nu au fost publicate până în prezent. Interpretarea istoriei prin prisma acestora rămâne încă o filă deschisă și altor cercetători, pentru a completa lacunele demersurilor diplomatice ale României cu Sfântul

RECENZII

Scaun. Cartea sa este un reper de studiu, însă lasă loc speculațiilor și criticilor. Subiectivismul autoarei transpare prin opiniile tranșante cu care înțelege să interpreteze documentele prezentate. Acestea sunt secționare în corpusul lucrării, nefiind prezentate în formă completă ca anexă la volum. Înțelegem însă din acest studiu cât de complicată și dependentă este istoria diplomației românești, pe fondul tulburărilor interne politice, profesionale și sociale. Fără o analiză amplă, logică și prudentă, a implicațiilor de orice fel, o concluzie corectă care să fie și adevărată nu poate fi trasă, oricât de multe izvoare și surse ar fi publicate în prezent. Comunitatea academică are nevoie așadar de continuarea unor cercetări precum cea a Ofeliei Miloș, spre completarea istoriei relațiilor Sfântului Scaun cu România.

Alexandra-Mădălina BĂRBULESCU